

Olajár: a ködös jövő

Kulcsár Attila

Az Amerikai Egyesült Államok elleni terror-támadások lényegesen nem módosították a világ olajpiacának szerkezetét és helyzetét, de növelték a piaci kilátások bizonytalanságát, nehéz helyzetbe hozva a világgazdaság főszeplőit.

A szeptemberi tragédiára érzéketlenül reagált a világ olajkínálata: a szeptemberi napi átlagos termelés 76,8 millió hordó volt – egy hordó megközelítőleg 168 liter –, amely 500.000 hordó/napos (h/n) csökkenést jelentett augusztushoz képest – áll a Nemzetközi Energia Ügynökség (IEA) októberi jelentésében. A csökkenő trend 2001 első negyedéve óta megfigyelhető. A legnagyobb kőolajexportáló országok a támadások után elsődleges célként határozták meg a kínálat stabilizálását, és ehhez túlkínálatot biztosítottak a piaci szereplőknek. Az OPEC 10 tagállama a kitermelést 24,5 millió h/n-ra csökkentette, de a szervezet igazi célja októberben további 1,26 millió h/n-os redukció a kiegyensúlyozott olajpiac érdekében. A keresleti oldal azonnal 400.000 h/n-os csökkenéssel reagált a légitársaságok csőd- és elbocsátáshullámaira, amelyet közvetlenül nem tud kompenzálni a „sikerágazatok” növekedése. Jelenleg napi 1,5 millió hordóval magasabb az olajkínálat a keresletnél.

Az olaj keresleti oldalán kényszerű korrekciók történtek. A világgazdaság növekedési kilátásai nem túl biztatóak, és ez komolyan

befolyásolja az olaj iránti igényt: az Egyesült Államok gazdasága stagnál, a Távol-Kelet 2-3%-os visszaeséssel, míg az Európai Unió kismértékű növekedéssel számol az év végére.

A szeptemberi események számos ágazatot komoly dekonjunktúrára kényszerítettek: a biztosító- és viszontbiztosító-társaságok, a befektetési bankok és a hagyományosan sok üzemanyagot használó légi- és hajózási vállalatok, valamint az ezekhez kapcsolódó szolgáltató, turisztikai cégek tartoznak a fő vesztesek közé. A terrorakciók számos ipárból „valószínű” sikerágazatot kreáltak, mint a gyógyszeripar, vegyipar, élelmiszeripar, hadiipar és a biztonságtechnikai-ipar. Ezek nagy része azonban nem jelentős olajfogyasztó.

Mindezek ellenére a kőolaj stratégiai nyersanyag: a legfontosabb nehéz- és könnyűipari szektorok alapanyaga, mindemellett a világon a legelterjedtebb energiahordozó. 2000-ben 40,1%-kal részesedett a világ energetikai gazdaságából.

Az olajár rövidtávú, egy-két hónapos prognózisában biztonságpolitikai és tömegpszichológiai tényezők dominálnak. A sajtóban elterjedt „amerikai katonai válaszcsepések által felhasznált nagymennyiségű kerozin vajon ellensúlyozhatja-e a polgári repülés krízisének keresletét?” kérdés nem mellékes, de nem is elsősorú elem egy előrejelzésben.

Biztonságpolitikai szempontok alapján legfontosabb a nemzetközi politika változásának vizsgálata, amelyről az érintett országok rendkívül szűkszavú tájékoztatást adnak. A világgazdasági és az olajpiaci aggodalmakat jelentősen csökkentené az afganisztáni katonai beavatkozás hatékonysága és rövidtávúsága. Ennek valószínűsége csekély, ha a Szovjetunió korábbi elhúzódó és sikertelen intervenciójára gondolunk, illetve, hogy Oszama bin Ladent 1993 óta keresi az amerikai hírszerzés. A valószínűbb, hosszan elhúzódó beavatkozás indukálta feszültség viszont felszínre hozhatja a Közel-Kelet államainak korábbi, szinte átláthatatlan érdeksérelmeit, amely egyrészt szétzilálhatja az Egyesült Államok által összekovácsolt törekény szövetséges koalíciót, másrészt elképzelhető a krízis eszkalálódása, amely Irakot és Pakisztánt figyelembe véve komoly kockázati tényező. Mindez beláthatatlan következményekkel járó pszichológiai tényező lenne az olajpiacot tekintve is.

Az Arab-öböl, amely a világ bizonyított olajtartalékainak kétharmadával rendelkezik, meglehetősen veszélyeztetett geopolitikai helyzetben van, ami újra felértékelheti az OPEC szerepét az olajpiacon. Az 1990-es években megtépzott tekintélyű szervezet meghatározó tagjai, Szaúd-Arábia, Irán és Venezuela, a kivárási taktikájára támaszkodnak: önkorlátozást gyakorolnak, és addig nem határozzák meg a kvótacsökkentés mértékét, amíg nincs konkrét előrelépés az afganisztáni fejleményekben. Valószínűleg ez az oka az októberre hivatalos OPEC tanácskozások elhalasztásának is.

Feltételezve, hogy az Egyesült Államok elleni terrortámadás igazi célja a palesztin helyzet arab relációjú megnyugtató rendezése volt, akkor sok múlik a napokban közléteendő amerikai-brit közel-keleti rendezési terven. Ez komoly feszültséget teremthet, mert egyrészt erős palesztin támogatottságot kell bizonyíta-

nia, másrészt viszont jelentős izraeli érdeksérelmekkel párosulhat. Így a nemzetközi diplomáciára igen nehéz feladatok hárulnak a következő időszakban.

Ha a közeljövő történései nem okoznak vis major eseményeket, az olajár a 19-21 dolláros szintről a következő hetekben visszaáll az OPEC és az IEA által idén meghatározott 22-28 dolláros ársávba. Ezen belül is az alsó régió, a 22-25 dolláros sáv valószínűsíthető, a feltehetően október 29-én meghatározott, fegyelmezett OPEC, és a legnagyobb olajtermelő országok együttműködési szervezete, a "szuper OPEC" kvótacsökkentések eredményeként. Ez az az ideális árszóna, amely nem okoz jelentős bevételkiesést az olajexportáló országok számára, és nem motiválja a fejlett világot sem új energiaforrások keresésére. Továbbá nem generál pótlólagos inflációt a világgazdaságban, ami természetesen tovább rontaná annak így is rendkívül feszült helyzetét.

* * * * *